

Novi prinos kulturnoj povijesti raguzeistike: Mirko Kratofil, Bibliografski pregled historiografskih radova o Dubrovniku (2000–2006), Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2009, 135 str.

Među posebnim izdanjima Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku u seriji monografije, knj. 30. izašla je pod gornjim naslovom (urednik akademik Vladimir Stipetić, voditelj projekta dr. Nenad Vekarić) najnovija knjiga Mirka Kratofila, kojoj su prethodili bibliografski pregledi objavljeni god. 1976–1978. (»Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku«, 17, 1979, str. 743–779), objavljeni god. 1979 (isto, 18, 1980, str. 504–574), te god. 1999. (»Hrvatska Revija«, 50, 2000, str. 260–268, popis knjiga i radova u časopisima i zbornicima).

Ovo djelo za razliku od prethodnih obuhvaća i djela objavljena u periodici, časopisima, zbornicima sa znanstvenih skupova, sveučilišta, instituta, prijatelja starina i humanitarnih društava, a ponegdje crpi i iz sekundarnih bibliografskih izvora, a svojom obuhvatnošću i kolikoćom obrađenih bibliografskih jedinica predstavlja pravu riznicu i gotovo mali leksikon mnoštva autorskih naslova, posebnih izdanja, serija i monografija, na 1077 stranica te kazalo pojmova (str. 121–129) i opsežan popis izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku (str. 131–135). Znanstvenoj su javnosti velikim trudom i akribičnošću u širokom rasponu predloženi rezultati višegodišnjih istraživanja, proučavanja i vrednovanja bogatog korpusa interdisciplinarnih područja hrvatske kulturno-društvene i duhovne povijesti Dubrovnika, iz pera današnjih domaćih i stranih istaknutih znanstvenika, kulturnih i crkvenih povjesničara, filologa, lingvista, pravnika i ekonomista, filozofa i književnika, obznanjena su nova otkrića i spoznaje, obogaćena dosad nepoznatom i rijetkom arhivskom i dokumentarnom građom, ostavštinom i korespondencijom pojedinaca i slavnihi ličnosti ove naše »hrvatske Atene«.

Iz sveukupne množine dragocjenih naslova razvidne su odlike ovog pregleda i njegove namjere: otклонiti niz dosadašnjih historiografskih previda, praznina i nedostatnosti te jednako tako spasiti od zaborava velike dionice domaće kulturne povijesti ovog višestoljetnog samostalnog državopravnog subjekta s najdužim trajanjem, koji je znao očuvati samostalnost. Druga, neizravna namjera koju ovo izdanje pokazuje otvoriti jest i niz novih pitanja dubrovačke historiografije koji nas postavljaju u nov položaj i u nove odnose u europskom duhovnom dijalogu, lokalnom i općekulturnom. Svu širinu i opsežnost rada na nacionalnoj baštini kroz stoljeća domaće slavne prošlosti, njene veze i odnose umnogome još neistražene, napokon sam položaj Dubrovnika u društvenoj, kulturnoj i diplomatskoj povijesti pokazuje ovaj pregled koji i sam pruža mogućnosti za izradu jednoga gotovo enciklopedijsko-leksikonskog sveska, ogleдала autora i pojmova od najranijih razdoblja do novijeg vremena.

Višestoljetna bibliografska djelatnost Hrvata i njihova enciklopedičko-leksikonska nastojanja od najranijih duhovnopovijesnih razdoblja do novijih vremena

bilježi naraštaje poslenika čije su znanstvene pobude, interesi i nastojanja, akribija i entuzijazam urodile sabiralištima znanstvene građe, tiskovina i rukopisa, čija je vrijednost dalekosežna i još u cijelosti nesaglediva. Indeksi, pregledi, repertoriji i retrospektive, od očeva hrvatske historiografije, A. Gučetića, S. Crijevića, F. M. Appendinia, G. Ferrarija-Cupillia, S. Dolci-Slade, preko I. Kukuljevića, Š. Ljubića, do V. Jagića, V. Deželića, F. Fanceva, M. Rešetara, M. Breyera, J. Bajamontija, V. Štefanića, Š. Jurića i Ž. Muljačića, te do najnovijeg naraštaja pojedinaca i timova stručnjaka instituta i zavoda, sačinjeni prema različitim kriterijima, mjestima i krajevima, pružaju zbir vrela i podataka različitih područja i dosega proučavanja. Neprocjenjivo je u tom smislu teorijsko značenje tematskih i stručnih bibliografija dubrovačke prošlosti od pretpovijesnih razdoblja, antičkog Epidaura, srednjovjekovnog latineta, glagoljaške literature, nepoznatih dubrovačkih inkunabula, sakralnih i svjetovnih dokumenata i građe, liturgijskih rukopisa, molitvenika, zbirki kataloga i analitičkih inventara, ljetopisa Dubrovačkog kolegija i drugih sadržaja nekadašnjeg aristokratskog grada-države.

Djela obrađivana od ranog razdoblja humanizma 15. stoljeća, latinskog pjesništva, razdoblja pune renesanse i baroka, pa do primjerice prosvjetiteljstva koja su obilježila povijest Dubrovnika, njegovu materijalnu i duhovnu kulturu, praćena imenima najreprezentativnijih njegovih ličnosti, pisaca, pjesnika, filozofa, autora originalnih djela i filozofskih komentara, nadalje umjetnika, znanstvenika, kao što su M. Orbini, L. Crijević Tuberon, I. Ravenjanin, I. Stojković, B. Kotruljević, D. Dobričević, G. Gazulli, N. Gučetić, M. Monaldi, M. Držić, N. Nalješković, I. Gundulić, J. Dragišić, S. Gradić, G. Budislavić-Natali, M. Vetranović, N. Božidarević, A. Beccadelli, T. Basilević, R. J. Bošković i brojni drugi, književne usporedbe i idejno-tematske cjeline, naći će ovdje svoje mjesto, uključujući i problematiku novijeg vremena.

Evidentiranje putova utjecaja stranih kultura, primjerice bizantske, talijanske, francuske, domaćih pisaca plurilingvista svjedoče o stoljećima Dubrovnika i o njegovoj prošlosti, tradiciji i kontinuitetu sve od bakrenog doba, pa od početaka dubrovačke biskupije i dalmatinskih komuna, njegovih slika i portreta, tema i motiva, prilika i okolnosti, dubrovačkih obitelji i bratovština, rodova, vlastele i patricijata, crkvenih redova, odgojitelja i učitelja, mijena i stanja stoljetnih znanstvenih koncepcija, spoznaja pa i reformi, u matematičkim, astronomskim i prirodoznanstvenim disciplinama te kontakata i veza domaćih znanstvenih i kulturnih krugova s inozemnim europskim znanstvenim središtima, znakova njegova prosperiteta. Evidentirajući golemu literaturu u kojoj autori idući tragovima višestoljetne prisutnosti i života Dubrovnika sintetiziraju povijesne magistrale od Tome Arhidakona, Mavra Orbinja, Filipa de Diversisa pa do mnoštva stranaca koji su tu boravili kratkotrajno ili duže i ostavili značajan trag u domaćem kulturnom, umjetničkom (strani majstori, slikari, kipari, projektanti, konzervatori, restauratori, prevoditelji i prerađivači stranih djela), društvenom i političkom životu i osobnim odnosima, ali jednako tako i suodredili mjesto i značenje Dubrovnika u međunarodnoj zajednici.

Ovaj najnoviji autorov pothvat reprezentativno je ogledalo aktualnog stanja istraživanja na prikupljanju, identifikaciji, popisu i sistematiziranju iscrpne građe, sadržaja objedinjenog ovim dragocjenim pregledom. Iznoseći pred znanstvenu

javnost rezultate širokih specijaliziranih istraživanja sveobuhvatnih najrazličitijih područja hrvatske povijesti, njene filozofije, estetike, književnosti, umjetnosti, pjesništva (maskerate, ekloge, idile i sl.), slikarstva, glazbe, kulture življenja, tiskarstva, knjižarstva, jezikoslovstva, gospodarstva i ekonomije, sudstva, prava i zakonodavstva, trgovine, obrta i zanata, pomorstva, konzularne djelatnosti, vanjske politike te povijesti prirodnih i društvenih znanosti, zdravstva, medicine, biologije, prirodoslovlja, zbirki dubrovačkih muzealnih fundusa i dr., predočeni su brojni prilozi kojima se otkriva, identificira, afirmira i vrednuje naša nacionalna baština i suvremenost. Prilozi za biografiju i bibliografiju pojedinih istaknutih Dubrovčana, predavača, prevoditelja, prosvjetne težnje, prijateljstva i veze znamenitih domaćih i stranih ličnosti (Dragišić, Medici, I. Teotochi, M. i M. Sorkočević itd.), zajednice, škole, smjerovi, društva, akademije, zavodi, fenomen njihova osnivanja i trajanja, zadataka i ciljeva, bitnih odrednica i značenja, najrazličitije manifestacije, specifična problematika jedne opće duhovne klime u kojoj je stoljećima izrastao i formirao se samosvojni identitet jedne slavne prošlosti, baze novih podataka i spoznaja, naći će tako u ovoj ediciji pregleda autorskih bibliografskih jedinica zanimanje kod najšireg profila znanstvenika i korisnika .

Obuhvaćeni naslovi rasprava, članaka, knjiga, izvješća sa simpozija, čak i radovi emitirani na Hrvatskom radiju i javnim glasilima, o ličnostima, pojavama i razdobljima, štoviše i o mnogim kuriozitetima (dubrovačke rane razglednice, grafički prikazi Dubrovnika, ihtiologija dubrovačkog kraja, folkloristika i nakit, naši trgovci u Mlecima, Hrvati u procesima mletačke inkvizicije, tužbe, osvete, čedomorstva, sve do korištenja dalmatinskih tema u suvremenih hrvatskih pisaca i dr.) svojom obuhvatnošću i pouzdanošću jamče da će postati poticajnim pomagalom i budućim kulturno-znanstvenim istraživačima u daljem proučavanju i produbljivanju predočene građe i postignutih rezultata, specijalnih obradbi. Odnosi se to na mnoštvo disciplina kao što su to na primjer, da navedemo tek neke od mnogih, terminologija, numizmatika, školstvo, politička povijest, kultura življenja, karitativni rad, običaji, predaje, legende, demografija, arhivistika, arheologija, epigrafika, spomenička baština, muzeologija (primjerice dubrovački neumatski rukopisi od X. do XII. st. našeg istaknutog povjesničara glazbe), teatrologija, zlatarstvo, diplomatika, fortifikacija, teologija, vjera, retorika, epistolografija, traduktologija, turizam, kartografija, navigacija, književne kronike, putopisi, željeznice i dr.). Ukratko, riječ je o bogatoj i raskošnoj slici naših temelja, domaćih i stranih veza i recepcija (primjerice Njemačka, Italija, Francuska, Poljska, Mađarska, Bugarska, Rusija, Bosna, odnosi Dubrovnika i Svete Stolice, slike Dubrovnika u stranim književnostima, Dubrovačka Republika u spisima stranih osvajača itd.) što ih Dubrovnik prvenstveno ima u bogatoj svojoj prošlosti, primjer kakvim se ne mogu ponositi ni veći gradovi. Dubrovnik kao poticaj, ishodište, mjesto povratka i nadahnuća tek je jedan od znakovitih naslova – tema suvremenog autora.

Ovdje popisana bibliografija velikog broja poznatih i priznatih domaćih i stranih znanstvenika, stručnjaka i eksperata, kulturnih povjesničara i historiografa, autora i priređivača značajnih djela i izdanja spomenute problematike, predstavlja pravu riznicu spoznaja koje štoviše predstavljaju i svojevrsnu poveznicu povijesti i legende, mita i zbilje. Rad na marginama značajnih studija znanstvenika ranijih

generacija i njihova aktualnost, kao što to svjedoče primjerice radovi sa znanstvenih skupova (jedan je od takvih posvećen tisućugodišnjici dubrovačke nadbiskupije, 2001. g.), i u svjetlu povijesnih izvora, u cijelosti možemo zaključiti, sažima velika duhovnopovijesna razdoblja Dubrovnika, prateći kontinuitet njegove kulture, znanosti, politike, religije, afirmirajući jednu prošlost, potvrđujući ujedno i otkrivajući njenu životnost za nas danas. I autori onih naizgled skromnih i minornih bilješki, zapisa i zapažanja, diskusija i prijevora, doprinose novim važnim spoznajama, obožavaju, vrednovanju pa i izmjenama ukupne dosadašnje slike jednog prostora i vremena. Nove tipologije, periodizacije, istraživanja brojnih domaćih i stranih arhiva i fondova, knjižnica privatnih i javnih, državnih i crkvenih čuvališta, ostavština, rijetka djela stranih pisaca o dubrovačkoj tematici, sadržajima, fenomenima, piscima ili djelima, njihovoj sudbini i putovima, nova stajališta i pogledi, bacaju novo svjetlo na našu poznatu, ali i u mnogomu onu i nama još uvelike neotkrivenu i skrivenu duhovnu baštinu. Ova kao što to pokazuje ovo djelo još i dalje čeka i traži mar i predanost, energiju i ljubav mladih naraštaja znanstvenika i entuzijasta. Ukazuje na to i literatura prijepisa i prijevoda s latinskog ili talijanskog dosad još nepoznatih i neotkrivenih, odnosno nedostupnih dragocjenih dokumenata, zapisa, vijesti, djela, privatnih ili javnih, koji su evidentirani u ovom pregledu. Svojom iscrpnošću i pouzdanošću podataka pruža ovaj bibliografski pregled nov dragocjeni temelj i poticaj budućim istraživačima i proučavateljima širokih interdisciplinarnih područja.

Djelo autora M. Kratočila i projekta uredničkog kolegija svojim pristupom, kriterijima i strukturom predočenog zbira historiografskih radova o Dubrovniku koji je kako se pokazuje u proteklih šest godina značajno intenziviran i interdisciplinarno produbljen, obogaćen i znanstvenokritički i objektivno analiziran, hvalevrijedno je, korisno i svima neophodno djelo. Ono je, valja, istaknuti također rječiti primjer jednoga gore spomenutog akribičnog nastojanja, predanosti i ljubavi autorove, nastavlajući na visokim uzorima i dosezima dosadašnjih rezultata, čime se osiguravaju pretpostavke i mogućnosti otvaranja novih zadataka, ali i pitanja i perspektiva naše historiografije.

Nekadašnji visoki humanistički ideali i načela Grada-Republike koji su mu kroz stoljeća pribavili samostalnost i autonomiju, neprolaznu povijesnu slavu i glas kod potomstva, svojom postojanom afirmacijom potvrđuju se i danas, kako su to priželjkivali i promicali njihovi nositelji u svojim djelima, stihovima i poslanicama, umjetninama, svjetonazorima i u kulturi življenja.